

УДК 351.751

Гуйда Олександр Григорович

аспірант Навчально-науково-виробничого центру
Національного університету цивільного захисту України

ПРОБЛЕМИ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ РИНКУ ТЕЛЕКОМУНІКАЦІЙ

***Анотація** У статті проаналізовано державне регулювання розвитку ринку телекомунікацій, адже телекомунікації, поряд з іншими галузями інфраструктури (енергетика, транспорт), віднесено до природних монополій. Тому розвиток природних монополій відбувається під контролем держави, а дослідження методів їх регулювання є, безсумнівно, актуальним (наприклад, демонополізації галузі телекомунікацій).*

***Ключові слова:** державне регулювання телекомунікацій, послуги електрозв'язку, телекомунікаційні ринки.*

Huida Oleksandr. The problems of public regulation of the telecommunications market

***Annotation** Public regulation of the telecommunications market development has been analysed in the article, since telecommunications, along with other branches of infrastructure (energy, transport), are classified as natural monopolies. Therefore, the development of natural monopolies is under control of the state, and thus, the study of the methods of their regulation on an example of the telecommunications industry demonopolization is of great relevance.*

***Key words:** public regulation of telecommunications, telecommunication services, telecommunication markets.*

Постановка проблеми в загальному вигляді. В останнє десятиліття випереджальними порівняно з іншими галузями економіки темпами розбудовуються телекомунікації. Широке поширення одержали процеси лібералізації телекомунікаційних ринків, глобалізації й персоналізації послуг зв'язку, цифровізації технологій. Процеси інтеграції торкаються як самих послуг зв'язку, так і телекомунікаційних компаній. Один із напрямків глобальної політики у світі – об'єднання регіональних інформаційних інфраструктур у національні, національних інформаційних інфраструктур (N11) – у глобальну інформаційну інфраструктуру (GII) і створення глобального інформаційного співтовариства (GIS).

Українська держава не може перебувати осторонь від цих перетворень. Вона активно інтегрується у світове співтовариство, але для цього їй потрібно вирішити проблеми, що існують у сфері телекомунікацій.

Реформи, що відбуваються в економіці країни, породили нові цілі, вимагають переоцінки розставлених раніше пріоритетів.

Ефективність економіки регіону залежить не тільки від ефективної діяльності галузей промисловості й сільського господарства, але й від діяльності галузей інфраструктури. Роль інфраструктури зростає, і прикладом є галузь зв'язку. Державне регулювання розвитку телекомунікаційних мереж вимагає використання нових наукових підходів, аналізу ринку телекомунікаційних послуг у регіонах.

Аналіз останніх досліджень і публікацій Проблеми державного регулювання формування науково-технічної політики, розвитку галузі зв'язку віддзеркалено в працях учених [напр., 1-4]. Теоретичні й практичні результати, отримані цими авторами, мали значення насамперед в умовах минулого періоду розвитку економіки.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Вплив і специфіку особливостей економіки перехідного періоду поки досліджено не повною мірою.

Нашу роботу присвячено дослідженню механізмів державного регулювання, що впливають на розвиток телекомунікаційної інфраструктури з обліком ринкових відносин. У ній викладається методика визначення обсягу номерної ємності місцевих первинних мереж, на основі якої пропонується формувати стратегічний план розвитку телекомунікаційної інфраструктури.

Формулювання цілей статті. Мета дослідження – проаналізувати основні проблеми державного регулювання ринку телекомунікацій.

Виклад основного матеріалу. Для ухвалення більш зважених управлінських рішень, спрямованих на розвиток телекомунікаційних мереж, потрібно здійснити аналіз соціально-економічного положення регіонів. Такий аналіз дозволив розбити райони на три групи – промислову, сільськогосподарську й таку, що має загальні низькі показники розвитку майже за всіма параметрами. Для кожної із цих груп проведено кореляційно-регресійний аналіз залежності обсягу номерної ємності від основних соціально-

економічних показників. Це дозволило здійснювати більш диференційований підхід до розрахунків мінімально потрібного обсягу номерної ємності телекомунікаційної мережі.

Формування регіональної телекомунікаційної інфраструктури має починатися з розрахунків обсягу номерної ємності, оскільки розвиток первинних мереж, насамперед місцевих, на сьогодні є першорядним завданням екстенсивного розвитку телекомунікацій.

Пропонована методика розрахунків обсягу номерної ємності припускає кілька етапів, адже світові інтеграційні процеси висувають нові вимоги до розвитку економіки України загалом і до телекомунікацій зокрема. Галузі, де нагромадилися проблеми у зв'язку з диспропорціями в розвитку регіонів, вимагають перегляду підходів до ухвалення управлінських рішень із розвитку регіональних інформаційних інфраструктур.

Одним із основних показників розвитку телекомунікаційних мереж традиційно вважається показник телефонної щільності. Особливо це застосовується для характеристики місцевих телефонних мереж. Однією з диспропорцій у розвитку телекомунікацій є відставання в розвитку місцевих мереж від рівня магістральних. Тому одним із пріоритетних завдань у галузі зв'язку визнано доведення показника телефонної щільності до рівня розвинених країн. Інша диспропорція пов'язана з випереджальним розвитком телекомунікаційної інфраструктури в центральних областях країни щодо інших регіонів [2].

І якщо раніше ця проблема розглядалася насамперед щодо розгляду соціальних питань, то з розвитком ринкових відносин потрібно враховувати інтереси підприємств – операторів електрозв'язку.

Основне джерело доходів регіональних операторів електрозв'язку – надання послуг місцевому, міжміському й міжнародному телефонному зв'язку. Обсяг доходів прямо залежить від доступності цих послуг, зростання доходів не можливе без достатнього розвитку первинних мереж. Зі збільшенням кількості основних телефонних апаратів поліпшується доступність не тільки послуг

місцевого й міжміського телефонного зв'язку, але й нових послуг, пов'язаних із переданням даних.

Однією із проблем формування й розвитку мереж є, на наш погляд, визначення обсягу номерної ємності мережі в регіоні. Потрібно здійснити розрахунки й мінімуму, й максимуму, й оптимуму, при цьому слід урахувати й соціально-економічне положення в регіоні, й ринкові пропорції, які склалися на сьогодні. З цією метою розроблено методичку визначення обсягу номерної ємності.

Тому методи державного регулювання у сфері зв'язку мають застосовуватися лише на ринках з неефективною конкуренцією, не порушуючи принципів ринкової економіки, стимулюючи розвиток конкуренції, запобігаючи дискримінації щодо кінцевих користувачів і конкурентів операторами зв'язку, що займають домінуюче положення на ринку. При цьому важливо забезпечити стабільне й безпечне функціонування мереж, доступність і безперебійне надання послуг зв'язку на всій території країни для всіх користувачів в умовах відкритої конкуренції між операторами [1, с.67].

Для переходу на конкурентну модель державного регулювання потрібно:

- установити однакову концепцію домінування на товарних ринках у сфері зв'язку (значної ринкової сили) і погоджувати термінологію законодавства про конкуренцію і зв'язок;
- визначити економічно обґрунтований підхід до структуризації та класифікації галузевих товарних ринків;
- установити критерії домінування на товарних ринках;
- визначити завдання й відповідні методи державного регулювання телекомунікацій;
- розмежувати повноваження органів влади у сфері регулювання діяльності у сфері зв'язку і визначити принципи їх взаємодії;
- визначити критерії доступності послуг зв'язку для кінцевого користувача;

- закріпити перехідний період для введення конкурентної моделі регулювання в дію.

Для забезпечення рівноправної конкуренції, визначення порядку приєднання мереж операторів зв'язку до мережі електрозв'язку загального користування було розроблено нормативні документи, що регламентують правила приєднання відомчих і виділених мереж електрозв'язку до мережі електрозв'язку загального користування, порядок приєднання мереж електрозв'язку загального користування, регулювання пропуску телефонного трафіку в мережах електрозв'язку загального користування, організаційно-технічної взаємодії операторів телефонних мереж зв'язку загального користування, правила ведення взаєморозрахунку, порядок установа розрахункової ціни (такси) за надання технічних засобів і мережевої послуги, що утворює електрозв'язок загального користування.

Проте аналіз практики застосування організаціями зв'язку таких нормативних документів засвідчив, що процедура приєднання супроводжується значною кількістю конфліктів і суперечок, порушенням законодавства Української держави і дискримінацією одних операторів зв'язку іншими.

Із метою забезпечення динамічного й ефективного розвитку ринку телекомунікаційних послуг слід удосконалювати механізми державного регулювання у сфері надання послуг зв'язку. Раціонально організована діяльність із надання таких послуг забезпечує взаємну зацікавленість операторів зв'язку в спільному наданні мережевих послуг. Основою для ефективного розвитку галузі є створення державою умов, що дозволяють операторам зв'язку вільно конкурувати один з одним на рівноправній основі.

Тому, незважаючи на достатню опрацьованість теми дослідження розвитку телекомунікаційної інфраструктури, на наш погляд, існують певні резерви вдосконалення методів галузевого аналізу телекомунікацій у нових економічних умовах. Ми пропонуємо використовувати залежність телефонної щільності від середньодушового валового внутрішнього продукту (діаграма

Джиппа) для виявлення регіонів, перспективних для вкладення інвестицій у телекомунікації.

Така модель, побудована для оцінювання впливу соціально-економічних чинників на показники розвитку телекомунікаційної мережі, засвідчує, що чинниками, які визначають кількість основних телефонних апаратів, є щільність населення, обсяг промислової та сільськогосподарської продукції [3, с. 221] Оскільки в процесі приватизації місцеві первинні мережі виявилися в майже монопольному володінні регіональних операторів електрозв'язку, держава відмежувалася від прямого регулювання. Для розгляду внутрішніх чинників, що справляють вплив на кінцеву мету підприємств-монополістів, побудовано відповідні моделі, що описують рентабельність підприємства, чистий прибуток на лінію. Зроблено висновок про те, що на ефективність діяльності підприємств значний вплив має не стільки технічна озброєність, скільки зважена фінансова політика, що здійснюється на підприємстві.

Для досягнення більшої конкретності щодо пропозицій із розвитку телекомунікаційних мереж проведено ранжирування районів з економічних, соціальних показників, а також показника телефонної щільності. Використовуючи методику кластерного аналізу, запропоновано диференційовано підходити до розрахунків обсягу номерної ємності.

Для ухвалення науково обґрунтованого рішення при визначенні розмірів місцевої первинної мережі потрібно знати межі цих розмірів. Розроблено методику розрахунків обсягу номерної ємності телекомунікаційної мережі, мінімального, максимального й оптимального обсягів, порога рентабельності, оптимального розміру плати за установлення. Визначено підходи до побудови кривих попиту та пропозиції. Розроблено методику та отримано відповідні значення обсягів номерної ємності. Створено програмний продукт засобами MS Access, що дозволяє коректувати дані обсягів номерної ємності телекомунікаційної мережі.

Оскільки питання формування місцевих мереж вирішуються найчастіше регіональними операторами електрозв'язку, їм потрібен інструмент для

визначення обсягів і напрямків інвестицій. Цей підхід допомагає в ухваленні цих рішень, і методика пропонується для використання на підприємствах зв'язку й в адміністраціях районів, області й може бути використана в різних регіонах України [4].

Пріоритетними завданнями державного регулювання ринку телекомунікаційних послуг зараз визначаються:

- реалізація технологічної політики, спрямованої на модернізацію наявних систем і мереж зв'язку загального користування;
- гармонізація використання радіочастотного спектру відповідно до міжнародних договорів України, продовження робіт у сфері конверсії радіочастотного спектру, упровадження економічних методів під час реалізації частот через проведення конкурсів і аукціонів;
- побудова ефективної системи регулювання й координації діяльності з надання послуг приєднання;
- розроблення порядку й умов надання послуг приєднання;
- організація й забезпечення державного контролю й нагляду у сфері надання послуг приєднання з метою недопущення зловживань окремими операторами зв'язку своїм положенням;
- реалізація принципу прозорості розрахунку цін на послуги приєднання й орієнтації на собівартість і нормативний рівень рентабельності через державне регулювання цін на послуги приєднання, що робляться операторами, які займають істотне положення на ринку;
- запровадження роздільного обліку витрат за видами діяльності;
- завершення роботи з удосконалення структури тарифів на послуги зв'язку зі споживчого й регіонального сегментів;
- установлення тарифів на збиткові послуги на рівні їх собівартості в усіх регіонах країни;
- установлення єдиних граничних тарифів на надання доступу до місцевої телефонної мережі, послуг місцевого телефонного зв'язку;
- запровадження в Україні системи універсального обслуговування.

Висновки з даного дослідження. Таким чином, формування регіональної телекомунікаційної інфраструктури має починатися з розрахунків обсягу номерної ємності, адже розвиток первинних мереж, насамперед місцевих, на сьогодні є першорядним завданням екстенсивного розвитку телекомунікацій.

Швидкий розвиток телекомунікаційної галузі в Україні нині зумовлений, з одного боку, значним незадоволеним попитом на встановлення домашніх телефонних апаратів, а з іншого – виникненням сегменту новітніх високотехнологічних послуг – передання даних, стільникового зв'язку і послуг за надання доступу до мережі Інтернет.

Тому розвиток телекомунікаційної галузі відбувається в контексті двох тенденцій – екстенсивного (насичення попиту на встановлення телефонів) і інтенсивного зростання (освоєння нових ринків і сучасного вигляду послуг).

Перспективи подальших розвідок. Більшість розвинених країн інтенсивно переходять на цифровий стандарт зв'язку, що дозволяє миттєво передавати колосальні обсяги інформації з високою мірою захисту її змісту. У світових телекомунікаціях виразно виявляється тенденція розвитку повносервісних мереж, побудованих на базі технології комутації пакетів послуг. Тому в подальшому плануємо вивчити зарубіжний досвід у цій сфері.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Баранов А. А. Информационная инфраструктура: проблемы регулирования деятельности / А.А. Баранов. – К.: ТОВ "Видавничий дім Дмитра Бураго", 2012. – 352 с.
2. Дегтяр А. О. Державно-управлінські рішення: інформаційно-аналітичне та організаційне забезпечення: монографія / А. О. Дегтяр. – Х. : Вид-во ХарРІ НАДУ «Магістр», 2004. – 224 с.
3. Семенченко А. І. Електронна модернізація державного управління / А. І. Семенченко // Державне управління : підруч.: У 2 т. Т. 2; ред. кол. : Ю. В. Ковбасюк (голова), К.О. Ващенко (заст. голови), Ю. П. Сурмін (заст. голови) [та ін.]. – К.: Дніпропетровськ : НАДУ, 2013. – С. 219–224.
4. Скибун О.Ж. Порівняльний аналіз державної політики в сфері телекомунікацій країн СНД та України [Електронний ресурс] / О.Ж. Скибун // Державне управління. Удосконалення та розвиток – 2012. – №4. – Режим доступу: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=407>.

Statement of the problem. The public regulation of the telecommunications market development has been analysed in the article. That is because telecommunications, along with other branches of infrastructure (energy, transport), are classified as natural monopolies. Therefore, the development of natural monopolies is controlled by the state and the methods of their regulation are, undoubtedly, relevant to this study, which researches the example of the telecommunications industry demonopolization.

Urgency. It has been identified that the telecommunications industry plays a key role in the sustainable development of any country's economy. It provides citizens with the opportunity to quickly obtain a wide variety of information, including information about the activities of government, expands connections in the business environment, facilitates the inflow of foreign direct investment. At the same time, the development of the telecommunications industry itself is significantly influenced by public regulation, which provides the necessary conditions for fair competition, as well as the possibility of introducing advanced technologies.

The purpose of the article is to analyze the main problems of state regulation of the telecommunications market.

Our task was to study the telecommunications market development has been analysed in the article, since telecommunications, along with other branches of infrastructure (energy, transport), are classified as natural monopolies.

Summary. During the years of reforms, several dozens of new communication services have appeared in the market: cellular, paging, trunking communication, data transmission services, documentary telecommunication, multimedia, cable television, direct satellite broadcasting, etc. Competition in these markets is the most successful, since publicly available telecommunications services tend to belong to naturally monopolistic areas of activity. The range of services provided is also expanding.

Conclusions and outcomes. Historically, the system of public administration bodies in the field of broadcasting in Ukraine has not been stable: it has been in constant development and transformation under the influence of both technological

and economic factors (the emergence of new market entities, new activities in the field of broadcasting and communication), as well as under political confrontation over broadcast control. These processes had negative political and functional consequences: broadcasting has become a “megaphone” of political forces, while at the same time a number of the most important practical issues of the industry’s development have not received timely public regulation.